

De glans van Gods woord

Nederlandse Bisschoppenconferentie

Brief over catechese

"In elke fase van het levenslang durend catechetisch proces moet de catecheet op gepaste wijze verhalen hoe gelovigen, geleid door Gods Geest, in verleden en heden met die levensvragen omgaan. De Schrift en de geschiedenis van de Kerk bevatten talloze voorbeelden van de manier waarop mensen in deze levensvragen tot gelovige overgave zijn gerijpt. Die rijping kan ook vandaag plaatsvinden." Dit schreven wij in 1982 in onze brief 'Perspectieven voor de catechese in Nederland', waarin wij belangrijke verschuivingen aangaven in het veld van de parochiecatechese.

Inleiding

Ondertussen is er in Nederland en Europa op het vlak van de parochiecatechese veel veranderd. Op het niveau van de wereldkerk verscheen in 1997 het Algemeen Directorium voor de catechese, dat het nadenken over parochiecatechese in een stroomversnelling bracht. In ons land hebben de bisschoppen besloten een nieuwe impuls aan de parochiecatechese te geven. Daartoe hebben wij een bureau opgericht bij de bisschoppenconferentie, het 'Officium Catecheticum'. Dit Officium heeft tot taak nieuwe initiatieven op het vlak van de parochiecatechese te ontwikkelen en de inspanningen op dit vlak te bundelen en te coördineren.

In het veld wordt hard gewerkt aan parochiecatechese. Nieuwe initiatieven worden genomen, andere benaderingen uitgetest. Er is veel enthousiasme en een grote rijkdom aan catechetisch materiaal. Bij het begin van deze brief over de catechese willen wij allen die op één of andere wijze verantwoordelijkheid dragen voor de catechese op parochieel, dekenaal of diocesaan vlak van harte danken voor hun onmisbare inzet. Tegelijk willen de bisschoppen U vragen wat U van de catechese van de toekomst verwacht en wat er nodig is om dat te realiseren. Dat doen wij door impulsen aan te reiken om tot een bezinning te komen over de parochiecatechese van vandaag. Met deze brief willen wij een bijdrage leveren aan een diepgaand denkproces over parochiecatechese en haar doelen. Dit gezamenlijke denkproces kan leiden tot een vernieuwde parochiecatechese, die midden in ons dagelijks leven het mysterie van Gods liefde laat horen.

Zoals gezegd is deze brief ook een vraag aan U. Wij richten ons daarbij meer bepaald tot allen die binnen de parochies verantwoordelijkheid dragen voor de catechese, hetzij als beleidsverantwoordelijke op parochieel, dekenaal of diocesaan vlak, hetzij als 'gever' van de catechese in de hoedanigheid van beroepscatecheet of vrijwilliger. Wij zouden graag zien dat parochiecatechese een zaak van de hele gemeenschap wordt en daarom lijkt het ons van belang dat beide genoemde groepen bijeenkomen om zich te bezinnen op de parochiecatechese. Daaruit kunnen vruchtbare gesprekken ontstaan over datgene wat U draagt en beweegt in deze tijd en wat U in de toekomst in de parochiecatechese wenst te bereiken.

Wij zouden het op prijs stellen als U ons de vrucht van dit proces meedeelt. Het ligt in de bedoeling van de Bisschoppenconferentie een landelijk document met oriëntaties voor de parochiecatechese op te stellen. Wij willen dit echter niet doen zonder U te raadplegen die op het veld van de catechese werkzaam bent. Uw ervaringen en verwachtingen willen we meenemen in de beleidsopties die we voor de komende jaren zullen kiezen. De bisdomstaven zullen in het eigen diocees suggesties doen aan de dekenaten en parochies om met deze brief aan de slag te gaan.

We hopen dat zo in de parochies en dekenaten een gesprek op gang komt over de parochiecatechese. Daarom hebben wij bij elke paragraaf vragen toegevoegd die een gesprek onder de verantwoordelijken in de parochies op gang willen brengen. Wij nodigen U van harte uit uw antwoorden (zo concreet mogelijk) op de vragen aan ons toe te sturen. Als deze bovendien het resultaat van een groepsproces binnen uw geloofsgemeenschap vormen, hebben wij reeds een eerste doel van deze brief bereikt: namelijk dat U zich samen bezint op de catechese en haar interne kracht.

Moge de heilige Geest u allen inspireren om aan de huidige generatie de glans van Gods woord te helpen ontdekken en de Blijde Boodschap van hart tot hart door te geven.

Utrecht, december 2004.

I. Nieuwe uitdagingen

Het Tweede Vaticaans Concilie riep op de tekenen van de tijd te onderzoeken en in het licht van het Evangelie te interpreteren. Deze historische oproep is nog steeds één van de meest essentiële opdrachten van de Kerk in deze tijd. Ook voor de catechese is hij van belang.

Catechese moet de noden en de verwachtingen van de mensen in deze tijd serieus nemen. Als katholieken maken wij deel uit van de hedendaagse cultuur, wij delen de zorgen en vragen van onze tijd. Levend in die cultuur horen wij de roep van de Heer om getuigenis af te leggen van de hoop die het Evangelie verkondigt.

We beleven religie en spiritualiteit tegenwoordig uiteraard anders dan de vorige generaties. Mensen kiezen nu veeleer zelf hun eigen overtuigingen en de wegen die ze willen volgen op levensbeschouwelijk vlak. Het christelijk geloof is in onze samenleving één levensbeschouwing naast vele andere. Tradities en instituties hebben bovendien niet langer zonder meer gezag. Slechts zij die laten zien dat hun geloof en overtuiging betekenis hebben voor het concrete leven en die ook in hun eigen leven geloof uitstralen, verwerven gezag. Onze tijdgenoten zijn minder goed aanspreekbaar op een omvattende leer of een moraal, maar vragen naar authentieke beleving en getuigenis. Ook binnen de Kerk hebben wij te maken met een grote variëteit aan betrokkenheid. Er is een groep die een eerder vage band heeft met de Kerk en die deze band slechts op bijzondere levenslooppunten beleeft: voornamelijk bij geboorte, huwelijk, lijden en dood. Daarnaast zijn er ook vandaag groepen betrokken katholieken, wat onder meer te merken is aan de grote persoonlijke inzet van deze gelovigen. Tussen deze uitersten loopt een lijn van allerlei vormen van betrokkenheid op geloof en Kerk. We hebben kortom te maken met een veelkleurig pallet waar de pastoraal en de parochiecatechese rekening mee moeten houden. De wezenlijke inhoud van ons geloof willen we immers op laten lichten in de concrete leefwereld en situatie van onze huidige tijd.

Gelovigen vragen zich meer dan vroeger af hoe zij hun geloof in deze tijd kunnen verwoorden. Vaak verbinden zij hun ervaringen op een heel persoonlijke manier met hun geloof. Wij hopen dat deze zoektocht naar verwoording en beleving een verdieping en herbronning betekent van ons katholiek geloof. Iedere tijd biedt immers nieuwe kansen en mogelijkheden. "De Kerk is altijd een Kerk van het heden. Ze beschouwt haar erfenis niet als een schat uit een nabij verleden, maar als een krachtige bron van inspiratie om de pelgrimstocht van het geloof voort te zetten over telkens nieuwe wegen."¹ De dynamiek van ons geloof vraagt er om Gods Geest in ons werkzaam te laten worden en telkens opnieuw getuigenis af te leggen van de hoop die in ons leeft.² Wij willen daarbij midden in onze wereld staan en van harte deel uitmaken van de samenleving waarin wij leven. In die samenleving willen wij onze stem laten klinken en de

Blijde Boodschap van Jezus Christus verkondigen. Wij geloven dat dit ook voor onze tijd een daadwerkelijke kracht tot humanisering van deze samenleving kan betekenen.

Samen met u willen wij ons met het oog op ons getuigenis bezinnen op de parochiecatechese. Vanuit zo'n bezinning menen we dat een vernieuwde catechese tot stand kan komen, die aansluit bij deze tijd. Nieuwe uitgangspunten en doelen zullen gezocht worden, nieuwe benaderingen ontwikkeld.

VRAGEN:

Deze eerste reeks van vragen beoogt een situatiebepaling. Hoe gaat het met de parochiecatechese in uw eigen omgeving?

1. Hoe beleeft U zelf uw geloof? Welke invloed hebben de 'tekenen van de tijd' op uw eigen geloof?

2. Hebben, volgens U, mensen in uw omgeving religieuze gevoelens en/of interesses? Ziet U daarin aanknopingspunten (en wellicht ook belemmeringen) om het geloof in Jezus Christus ter sprake te brengen? Kunt u die benoemen?

II. Geloof als leven

"Jezus kwam in de streek van Caesarea van Filippus en vroeg zijn leerlingen: 'Wie is de Mensenzoon volgens de mensen?' Ze zeiden: 'Volgens sommigen Johannes de Doper, volgens anderen Elia, volgens weer anderen Jeremia of een van de profeten.' Hij zei hun: 'En jullie, wie ben Ik volgens jullie?' Simon Petrus antwoordde hem: 'U bent de Messias, de Zoon van de levende God.' Jezus gaf hem ten antwoord: 'Gelukkig ben jij, Simon Barjona; niet vlees en bloed hebben jou dat onthuld, maar mijn Vader in de hemel.'³ De vraag van Jezus kan ons verbazen: waarom vraagt hij aan de apostelen – en ook aan ieder van ons – een antwoord op de vraag naar wie Hij is?

Blijkt hier niet dat geloven een antwoord is van de mens op de ontmoeting met God, in Jezus? Geloven komt voort uit een ontmoeting die ons hele bestaan raakt. Geloven is daarom niet in de eerste plaats een zaak van ons verstand, een redenering. De drang naar authenticiteit en beleving in de hedendaagse opvatting over religie herinnert ons eraan dat geloven een zaak van hart, ziel, zintuigen en verstand is. Op de vraag van de schriftgeleerde wat de kern van de Wet is antwoordt Jezus: "U zult de Heer uw God liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel, met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf."⁴ Geloof begint bij het fundamentele vertrouwen in de Grond van ons bestaan en de ontdekking van de Oorsprong van het mysterie van het leven. De mens wordt op zijn levensweg uitgedaagd door de vraag van Jezus.

Geloven begint dan als een ontdekkingsreis, waarin degene die met God op weg gaat onverwachte landschappen tegenkomt, soms terug wil keren, en dan weer boven op de berg in het geloof aan de God van Jezus Christus de betekenis ervaart van zijn bestaan. Wie deze geloofsweg inslaat, ontdekt steeds meer hoe God de mensen liefheeft en hen uitnodigt op zijn liefde in te gaan.

Ja, geloven zelf wordt radicaal omschreven als een ontdekkingstocht: "hetgeen de geloofslering ... doormaken is ... veelzeggend: vanuit hun verwachtingen en hun moeizaam

leven zelf ontdekken en ervaren deze mensen dat het mysterie van het heil een levende werkelijkheid is."5 Geloven is daarom een proces dat nooit af is, het zet de mens in beweging en doet op weg gaan naar de oorsprong en de bestemming van ons bestaan, die binnen de grenzen van de aardse werkelijkheid nooit volledig zijn te vatten.⁶ Niet voor niets heten christenen in de Handelingen van de Apostelen "aanhangers van de weg."⁷ Grote figuren uit de heilsgeschiedenis hebben het geloof ook zo ervaren: ze werden door God geroepen en kwamen in beweging, gingen op weg. We denken aan Abraham en de aartsvaders, aan de profeten, aan de apostelen en de heiligen, zoals Servatius en Willibrordus die in ons land de Blijde Boodschap verkondigden. Deze zoektocht eindigt dan in een vast geloof dat meer is dan een overtuiging of een levensbeschouwing: het gaat om de ervaring van de Bron van het leven zelf. "Iedereen die drinkt van dit water, krijgt weer dorst, maar wie drinkt van het water dat Ik hem zal geven, krijgt in eeuwigheid geen dorst meer; integendeel: het water dat Ik hem zal geven, zal in hem opborrelen als een bron van eeuwig leven."⁸

Christus als het leven zelf laten ontdekken: dat is de belangrijkste uitdaging voor de catechese vandaag. Geloven heeft ten diepste te maken met een beweging naar het leven dat in Christus is. Parochiecatechese wil dit leven aanwezig brengen. Zij wil mensen uitnodigen om christen te worden, zij die onderweg zijn ondersteunen in hun geloof en mogelijkheden tot verdieping aanreiken. Het komt erop aan dat mensen in het hart van hun bestaan ontdekken dat geloven richting geeft aan hun vragen en zoeken, dat het geloof niet buiten hun leven staat. Wij zijn ervan overtuigd dat op deze wijze ook in de pluralistische samenleving van vandaag het geloof in Jezus Christus een bron van hoop en liefde kan betekenen. Daarmee hebben we echter geen pasklare antwoorden op de grote vragen en antwoorden waar mensen mee worstelen.

Wel geeft geloven ons houvast en een fundamenteel vertrouwen.⁹ De parochiecatechese voegt zich in deze beweging in. "Naar het hart van het geloof gaan", zo noemden onze Franse collega-bisschoppen hun brief over de catechese.¹⁰ Het gaat in de catechese immers niet in de eerste plaats om een methode of techniek, maar om een zoeken naar wat ons geloof in Jezus Christus betekent voor ons bestaan en dat van anderen. Het is een tocht die ons brengt naar een Werkelijkheid die ons overstijgt. Het is een tocht die wonderlijke ontdekkingen oplevert en die nooit af is.

VRAGEN:

In onderstaande vragen wordt gepeild naar de wijze waarop voor ons geloof en leven bijeen horen en hoe we die samenhang kunnen laten zien aan de verschillende groepen in de ons omringende samenleving.

1. Jezus gebruikt het beeld van levend water, dat Hij geeft. Wat roept dit beeld bij u op in verband met geloven? Staat het voor u in verband met de persoon van Jezus Christus zelf? Hoe?

2. Catechese is geen louter intern proces. Catechese nodigt mensen uit om gelovig te worden, om de weg met Jezus te verkennen en te gaan. Ziet U in uw omgeving mogelijkheden om catechese meer uitnodigend te maken?

III. Parochiecatechese op nieuwe wegen

In het licht van het voorgaande kunnen we het geven van parochiecatechese in deze tijd omschrijven als "het zich laten doordringen van het leven dat wij ontvangen hebben in Christus en het door laten stromen naar de wereld rondom ons". Vanuit de vragen die deze tijd ons stelt – aandacht voor de authenticiteit, de beleving, de eigen weg – en de bezinning op geloof als bron van leven, kunnen nieuwe structuren en materialen voor de parochiecatechese ontstaan. Centrale gedachte daarbij is, dat de catechese nieuwe wegen van contact zoekt. Haar uiteindelijke doel is in het hart van de mensheid zelf te staan, daar waar het leven zich afspeelt.

In wat volgt geven wij een aantal krachtlijnen dat volgens ons de parochiecatechese van de komende jaren kan inspireren en vernieuwen.

- Allereerst, en daarom richten wij deze brief behalve aan de catecheten ook aan degenen die pastorale verantwoordelijkheid dragen, is het wenselijk dat wij groeien naar een kerkgemeenschap die de catechese als 'haar zaak' ziet. Catechese is niet alleen een taak van de catecheten. Allen die zich betrokken voelen bij de plaatselijke kerkgemeenschap dragen haar. Dat houdt met name in dat catechese organisch deel uitmaakt van de pastoraal en dat de catechese steeds verwijst naar het geheel van de kerkgemeenschap. Degenen die catechese ontvangen weten zich dan gedragen door de hele gemeenschap. En de gemeenschap als geheel beleeft haar eigen geloof opnieuw door haar betrokkenheid bij degenen die catechese ontvangen. Zij die catechese geven voelen zich zo ook gesteund door de hele kerkgemeenschap. Deze doordringing van de catechese in het hele kerkelijke leven, zowel diaconaal als liturgisch, geeft haar nieuwe kracht en inspireert de gemeenschap. Catechese als initiatie. Met initiatie bedoelen we dat catechese de mens binnenleidt in het geloof in de Levende God die nieuw leven schenkt. Dat vraagt veel aandacht voor de religieuze ervaring die mensen hebben en hun eigen spirituele biografie. Catechese is zowel leer, leven als handelen. We richten ons op de hele mens en op het hele leven. Dat vertaalt zich in de structuur van de catechese, de manier waarop wij mensen uitnodigen, de wijze waarop wij over geloof spreken, onze viering en onze inzet in de maatschappij. In dit alles maken wij duidelijk dat het christendom geen ideologie is, maar een levensweg met Christus waartoe wij de mensen uitnodigen. Een catechese naar catechumenaal model. Met catechumenaat bedoelen we het proces van mensen die zich op volwassen leeftijd voorbereiden om katholiek te worden. Maar in onze tijd krijgt deze term een extra lading, zeker in verband met de catechese. Steeds meer wordt duidelijk dat catechese een levenslang proces is, gelovigen houden niet op geloofsleerlingen te zijn. Men spreekt in dit verband over het zogeheten catechumenale model. Hiermee wordt bedoeld dat mensen of ze nu gelovig zijn of niet, levenslang geloofsleerlingen zijn. Dat betekent dat de gelovigen zelf uitgedaagd worden hun geloof te verdiepen en te delen met anderen. Hiertoe zullen we de nodige structuren en middelen moeten scheppen. Daarnaast vraagt de diversiteit van het doelpubliek van de parochiecatechese een overgang van een chronologische catechese naar een veelvormige, uitnodigende en creatieve catechese, die de levensmomenten en -ontwikkeling van mensen begeleidt. Mensen van nu komen vaak op andere tijdstippen en plaatsen in contact met de Kerk dan degenen die wij uit onze traditionele leeftijdgebonden catechese kennen. Er zijn ook steeds meer mensen die het geloof pas laat ontdekken. Het catechumenaat in strikte zin zal daardoor aan belang winnen. Maar ook de zogeheten herbeginners: mensen die reeds gedoopt zijn en die hun geloof weer willen oppakken vormen een nieuwe doelgroep die in dit catechumenale model past. Het catechumenale model veronderstelt de uitbouw van volwassenencatechese, zonder de catechese voor kinderen te verwaarlozen. In het catechumenale model wordt catechese een permanente begeleider van het geloofsleven in al zijn stadia en vormen. Dat betekent, met andere woorden, dat catechese een levenslang proces is, dat bij wijze van spreken begint bij de geboorte en eindigt bij de dood. Catechese en liturgie. Als we iets kunnen leren uit de geschiedenis van de catechese, dan is het wel dat waar de band tussen catechese en liturgie verdwijnt, de catechese in crisis komt. Het geloof kan niet zonder vieren en bidden. Catechese bevat daarom liturgische momenten, en in de liturgie is de catechese aanwezig. In de liturgie beleven gelovigen hun band met Christus. De diepe gemeenschap met Jezus waarover de

catechese spreekt, wordt in de liturgie daadwerkelijk beleefd. In haar worden de fundamenteën van het geloof beleden en verwerklijkt. Missionaire catechese: met missionaire catechese bedoelen we dat de catechese zich niet tevreden kan stellen met de eigen, vertrouwde (kleine) kring van gelovigen. Wij willen de catechese openen voor het gesprek met alle mensen, ook met hen die onze overtuigingen niet delen. Daarom zoekt catechese naar plekken waar de dialoog kan ontstaan, zoekt zij steeds opnieuw naar woorden en beelden die trouw zijn aan het geloof en tegelijk door mensen van deze tijd verstaan kunnen worden. Missionaire catechese verlaat daarom ook de gebaande wegen en de traditionele plaatsen van catechese. Het publieke en culturele forum is een nog te ontginnen gebied voor de catechese. Wanneer wij er onze stem laten klinken en deelnemen aan het maatschappelijk debat, is dit een uiting van het missionaire elan van onze catechese. Sacramentencatechese en mystagogie. Sacramentencatechese is nog steeds een belangrijke vorm van catechese en moet dit ook blijven. Toch is het nuttig deze vorm te bevragen en te herstructureren. We kunnen daarbij te rade gaan bij de eerste eeuwen van het christendom: de sacramentencatechese vond er in twee fasen plaats: één van initiatie en oproep tot bekering voor het ontvangen van het sacrament, en één na het ontvangen van het sacrament. Deze laatste noemde men mystagogische catechese. Daarmee wilde men zeggen dat de gelovige die het sacrament van het doopsel ontvangen heeft, pas dan in staat is om het mysterie van het geloof verder binnen te gaan. Mystagogische catechese is dus een catechese die de ervaring van genade in het sacrament opneemt als basis voor verdere catechese. Deze vorm van catechese lijkt ons zeer geschikt in de huidige pastorale situatie: mensen hebben vaak het sacrament wel ontvangen, maar leven niet bewust er vanuit. Mystagogische catechese biedt ook een mooi evenwicht tussen ervaring en kennis van het geloof. Aandacht voor bijzondere groepen. Er zijn nogal wat mensen die niet alleen maatschappelijk op een zijspoor gezet worden, maar die wij ook in de catechese niet of nauwelijks aanspreken. We denken aan mensen die in materiële moeilijkheden verkeren, maar ook aan minder validen en verstandelijk gehandicapten, mensen met psychische moeilijkheden ... Door deze mensen de liefde van God te laten ontdekken, krijgt de catechese een wezenlijk diaconaal aspect. Opleiding: Niemand geeft wat hij/zij niet heeft. Daarom is het van groot belang dat er goede catecheten zijn, op allerlei niveaus. Deze zullen moeten worden opgeleid. In ons land zijn verschillende mogelijkheden tot parochiecatechetische vorming. Het 'Officium Catecheticum' brengt deze opleidingen met elkaar in gesprek. In hoofdzaak zijn er twee vormen van opleiding te onderscheiden. Ten eerste is er de vorming tot medeverantwoordelijkheid voor de catechese in de parochiegemeenschap. Ten tweede zijn er de hogere vormen van opleiding waarin mensen worden toegerust om de parochiecatechese op te zetten, te coördineren en nieuwe impulsen te geven volgens de beleidslijnen die door de bisschoppen worden uitgewerkt. Ook zijn zij de aangewezen personen om vrijwilligers in de parochiecatechese ter plekke toe te rusten en te begeleiden.

De eerste vorm van opleiding kan ter plekke verzorgd worden. Daartoe bestaan er reeds verschillende leermiddelen.¹¹ Het ligt in de bedoeling van de bisschoppen om daarnaast nog nieuwe leermiddelen te ontwikkelen.

De tweede reeks van opleidingen wordt verzorgd door hogere instituten en academisch instellingen.¹² Wij willen allen die met parochiecatechese in de hogere opleidingen bezig zijn samenbrengen met het oog op een gecoördineerd beleid.

In beide vormen van opleiding is het in ieder geval nodig dat deelnemers aan de opleiding theologische, spirituele, kerkelijke, culturele en pedagogische competenties verwerven op het niveau waarvoor ze worden opgeleid (eindverantwoordelijke, vrijwilliger in de catechese en dergelijke).

Deze aandachtspunten zijn als suggesties geformuleerd, waarvan de bisschoppen geloven dat zij de parochiecatechese nieuwe inspiratie kunnen geven. Het ligt in de bedoeling dat in de komende jaren op landelijk niveau projecten worden ontwikkeld die aansluiten bij deze

punten.

VRAGEN:

Deze paragraaf geeft een achttal domeinen aan die nieuwe inspiratie willen geven aan de structuur van de parochiecatechese. We herhalen ze hieronder. Het is de bedoeling dat U bij elk domein de volgende drie vragen beantwoordt:

Kunt U zich er iets bij voorstellen?

Hoe ziet U dat concreet?

En welke middelen zijn daartoe noodzakelijk?

1. Integratie van de catechese in de gehele pastoraal.
2. Catechese als initiatie.
3. Het catechumenale model als een vorm van permanente catechese.
 - a. Algemeen
 - b. Catechumenaat
 - c. Herbeginners
4. Catechese en liturgie.
5. Missionaire catechese.
6. Sacramentencatechese en mystagogie.
7. Aandacht voor bijzondere groepen.
8. Opleiding.

– Weet U waar U terecht kunt als U zich wilt bekwamen in de parochiecatechese?

– Vindt U dat er voldoende opleidingen zijn?

– Vindt U dat de opleidingen voorzien in de bestaande vragen? Welke aanvullingen wenst U en welke onderdelen zouden voor U meer nadruk mogen krijgen?

IV. De christelijke geloofsgemeenschap als draagster van de catechese

Wij willen deze brief besluiten met een aparte paragraaf over de gemeenschap. In onze brief

hebben wij voortdurend benadrukt hoe groot de rol van de (plaatselijke) Kerk is in de parochiecatechese. Daarom moet een vernieuwing van de catechese gepaard gaan met een vitalisering van de gemeenschap. Zonder een levende gemeenschap die de catechese draagt, loopt de catechese het gevaar een holle klank te blijven. Het Algemeen Directorium voor de catechese bevat hierover een belangrijke passage: "De catechetische pedagogie is slechts doeltreffend in zoverre de christelijke gemeenschap het concrete referentiepunt en voorbeeld wordt voor ieders individuele geloofsgang. Dat gebeurt als de gemeenschap zich manifesteert als bron, plaats en eindpunt van de catechese. Dan wordt ze in concreto de plaats waar het gelovig getuigenis zichtbaar wordt. Ze zorgt voor de vorming van haar leden, neemt hen op als waarachtige familie van God, en wordt zo voorgoed tot het vitale milieu waarin het geloof kan gedijen."¹³

Verder zegt het Directorium nog: "Catechese is een verantwoordelijkheid van heel de christelijke gemeenschap. De christelijke initiatie immers moet niet alleen door catecheten of priesters, maar door heel de gemeenschap van de gelovigen worden verzorgd. Ook de voortgaande geloofsvorming en -opvoeding is een zaak van de gehele gemeenschap. Vandaar dat de catechese een vormende activiteit is die ieder lid van de gemeenschap verricht op grond van de eigen verantwoordelijkheid die hij of zij heeft binnen de gemeenschap. De vele onderlinge betrekkingen daarin zullen de catechumenen en catechisanten helpen opgenomen te worden in, en actief deel te nemen aan het leven van de gemeenschap."¹⁴

Op dit vlak denken wij in onze gemeenschappen een bezinning op gang te kunnen brengen over de manier waarop wij meer geloofsgemeenschap kunnen worden. Een weg daartoe lijkt ons binnen de catechese zelf de kracht van de ontmoeting tussen de generaties. Catechese mag niet louter in leeftijdsgebonden groepen worden 'opgesloten'. In dit verband spreekt men van het intergenerationele aspect van elke catechese. Ze brengt ouderen en jongeren samen, waarbij ze van elkaar kunnen leren. Jongeren kunnen ervaren hoe ouderen reeds een hele weg zijn gegaan. Ouderen kunnen zich warmen aan het vuur en het enthousiasme van de jongeren. Als jonge mensen in een gemeenschap bijvoorbeeld het Heilig Vormsel ontvangen, kan dit aanleiding zijn voor de hele gemeenschap om zich te herinneren dat zij gevormd is en haar uitnodigen, door het getuigenis van de kinderen, het vormsel en zijn genade opnieuw te overwegen en om zo ook de kracht van de heilige Geest nieuw te ervaren. Ook kunnen zij die al gevormd zijn anderen hierover vertellen. Op deze wijze wordt het in de vorige paragraaf genoemde catechumenale model van catechese in de praktijk gebracht en vloeien mystagogische en intergenerationele catechese samen in een gebeurtenis van de hele gemeenschap. Ook bij andere vormen van catechese kan men zich zoiets voorstellen, in het bijzonder bij het catechumenaat of het doopsel van oudere kinderen.

Wij geloven dat een catechumenale opbouw ook de gemeenschap sterker zal betrekken bij de catechese. Doordat mensen ervaren dat zij permanent onderweg zijn, kunnen zij hun eigen geloof steeds opnieuw beleven en verdiepen. Zo zullen ze zich in toenemende mate verbonden voelen met degenen die bijvoorbeeld het catechumenaat of de vormselcatechese volgen. De christelijke gemeenschap ontvangt op die manier veel van haar catechisanten. Door te kiezen voor de Eerste Communie of het Vormsel, of door zich verder op de weg van Christus te wagen, schenken zij aan de gemeenschap een nieuwe menselijke en gelovige rijkdom. Zo groeit de gemeenschap en komt ze tot ontwikkeling. Want door de catechese komen niet alleen zij die catechese ontvangen maar ook de gemeenschap als zodanig tot een volwassen geloof.¹⁵ De herbezinning op en de herstructurering van de catechese kunnen dus een impuls vormen om de gemeenschap concreter te laten worden in het leven van de plaatselijke kerkgemeenschap. Catechese kan aanstekelijk werken en mensen bijeenbrengen om hun eigen geloof opnieuw te voeden. De liturgie kan er nieuwe bronnen vinden om haar gemeenschapsvormend karakter te versterken. De diaconie krijgt er impulsen om denken en doen steeds inniger met elkaar te verbinden.

Bijzondere aandacht kan hier uitgaan naar die gemeenschappen binnen de lokale parochiegemeenschap, die van nature geëigend zijn tot catechese en geloofsonderricht: het

gezin en de school. Het wederzijds afgestemd zijn van de parochiecatechese op de geloofsopvoeding in het gezin en het vak godsdienst/levensbeschouwing binnen de school is van groot belang. Ook hier kan naar nieuwe vormen van samenwerking gezocht worden. Het zijn onderscheiden domeinen, maar zij behoren niet gescheiden te zijn.

Wat voor ons vaststaat is dat de catechese alleen een nieuw elan kan krijgen als dit elan vertaald wordt in een vernieuwde vorm van gemeenschappelijkheid. De catechese kan echter tegelijk ook zelf helpen deze gemeenschappelijkheid te realiseren.

VRAGEN:

Onderstaande vragen willen U uitdagen na te denken over de manier waarop wij in de plaatselijke gemeenschap gestalte geven aan de oproep tot christelijke gemeenschappelijkheid, die haar fundament vindt in ons doopsel.

1. Wat is uw beeld van een 'geloofsgemeenschap'?
2. Er wordt steeds meer gestreefd naar grotere samenwerkingsverbanden tussen de parochies. Hoe ervaart U dat, en ziet U in het proces van deze samenwerking mogelijkheden voor een vernieuwde catechese?
3. Hoe kunnen we catechese een intergenerationeel aspect geven?
4. De priester is in de katholieke Kerk de 'voorzitter' van de gemeenschap van gedoopten. Hoe kunnen wij onze eigen verantwoordelijkheid als priester/diaken, pastoraal werker, beroepscatecheet, vrijwilliger in de parochiecatechese opnemen en vruchtbaar samenwerken?
5. Hoe kunnen het gezin en de school hun plaats krijgen binnen de gemeenschaps catechese?
6. Ziet u mogelijkheden voor catechese in kleine groepen ('Small Christian Communities'), die uitgroeien tot levende cellen van het parochieleven?

Besluit en oproep tot reacties

De huidige tijd is een appèl aan de pastoraal in het algemeen en de catechese in het bijzonder om nieuwe wegen te zoeken en gebaande paden soms te verlaten. De bijbel roept op om steeds weer op weg te gaan, oude gewoonten positief kritisch te bevragen en in de kracht van de heilige Geest nieuwe dingen mogelijk te maken. In de parochiecatechese willen wij deze weg gaan. Wij vragen U daarbij om uw hulp en wel op twee manieren.

Ten eerste zijn er de vragen die wij in deze brief formuleerden. Ze vormen een aanzet om in uw eigen omgeving en werkveld de parochiecatechese te benaderen vanuit de essentiële vraag hoe wij de kern van ons geloof kunnen overbrengen aan de mensen van deze tijd. Wij

willen U daarom van harte oproepen deze reflectie en bezinning op gang te brengen.

Ten tweede zijn we geïnteresseerd in uw opvattingen over de weg die de parochiecatechese moet inslaan en welke initiatieven U daartoe reeds ondernomen hebt of wat U daarin wenselijk acht. We zouden het zeer op prijs stellen als U deze reflecties en verwachtingen zo concreet mogelijk op papier zou willen zetten en naar ons opsturen. Bij de uitwerking van het nieuwe Directorium voor de Catechese voor de Nederlandse Kerkprovincie willen we uitdrukkelijk rekening houden met uw opmerkingen.

Graag ontvangen we uw reacties vóór Pasen 2006 (16 april 2006) op het adres:

Bisschoppenconferentie – brief parochiecatechese
P/a Officium Catecheticum
Postbus 13049
3507 LA Utrecht
Of per e-mail: oc@rkk.nl

De heilige Augustinus schreef in zijn boekje over catechese, dat haar doel was dat mensen door het Woord van God te horen zouden gaan geloven, dat zij door te geloven zouden gaan hopen, en dat zij door te hopen zouden gaan liefhebben.¹⁶ De bisschoppen roepen ieder van U van harte op om aan zo'n parochiecatechese mee te werken en danken U voor uw inspanningen op dit vlak.

Utrecht, december 2004

De bisschoppen van Nederland

© Secretariaat RKK

Deze brief is een uitgave van het Officium Catecheticum, Postbus 13049, 3507 LA Utrecht, tel.: 030 2326925, fax: 030 2307097, e-mail: oc@rkk.nl

Prijs: € 2,50 (exclusief verzendkosten)

Bestellen: Secretariaat RKK, Postbus 13049, 3507 LA Utrecht, tel.: 030 2326909, fax: 030 2334601, e-mail: bestel@rkk.nl

Noten

1. Paus Johannes Paulus II, Homilie te Reims tijdens zijn bezoek aan Frankrijk in september 1996.

2. Vgl. 1Pe 3,15.

3. Mt 16,13-17.

4. Lc 10,27.

5. *Frans Bisschoppenconferentie, Het geloof voorleggen in de moderne samenleving. Brief aan de Franse katholieken (9 november 1996), Tweede deel, I.4,2, in: Kerkelijke documentatie 25/8 (28 november 1997), 300. Oorspronkelijke titel: Proposer la foi dans la société actuelle.*6. Vgl. Heb 11.

7. Hnd 9,2.

8. Joh 4,13-14.

9. Vgl. *Op zoek naar een nieuw elan Rapport betreffende de parochiecatechese in de Nederlandse Kerkprovincie, 2002. Te vinden op internet: [www.rkkerk.nl/catechese/ rubriek 'Documenten'](http://www.rkkerk.nl/catechese/rubriek/Documenten/).*

10. *Allons au coeur de la foi. Questions d'avenir pour la catéchèse, Paris, 2003.*

11. *Wij denken aan Het geloofsboek van de Belgische bisschoppen, dat in 2003 opnieuw werd uitgegeven mede onder auspiciën van de Nederlandse bisschoppen en aan Altijd iets te vieren. Een zakboekje voor de catecheet (Halewijn, 2003) dat voor Nederland werd bewerkt door het 'Officium Catecheticum'.*

12. *Op het vlak van de parochiecatechese begroeten de bisschoppen het Interdiocesaan Hoger Kerkelijk Instituut voor Godsdienstpedagogie 'Resonare' van de bisdommen Roermond en 's-Hertogenbosch en de opleiding parochiecatechese van 'Luce', Utrecht ten behoeve van de noordelijke bisdommen.*

13. *Algemeen Directorium voor de catechese (15 augustus 1997), 158, in: Kerkelijke documentatie 26/7 (18 september 1998), 357-358; en op: [www.rkkerk.nl/ catechese, documenten.](http://www.rkkerk.nl/catechese/documenten/)*

14. *Algemeen Directorium voor de catechese, 220.*

15. Vgl. *Algemeen Directorium voor de catechese, 221.*

16. Vgl. *De catechizandis rudibus, cap. 5 en 8*